

Ophrys apifera Huds. na severnom Slovensku

Ophrys apifera Huds. in Northern Slovakia

DANIEL DÍTĚ

Liptovská 4/2, 034 01 Ružomberok

A new locality of *Ophrys apifera* Huds. was found, which is the northern limit of its distribution in Slovakia. The steps for conservation of the locality were undertaken.

Najviac druhov rodu *Ophrys* sa vyskytuje v oblasti Stredomorja. Delforge (1994) odtiaľ uvádza viac ako 140 druhov a poddruhov, z ktorých niekoľko zasahuje aj do severnejších častí Európy. Na Slovensku je v súčasnosti potvrdený výskyt piatich taxónov (Vlčko 1995): *Ophrys apifera* Huds., *O. holosericea* (Burm. f.) Greuter subsp. *holosericea*, *O. holubyana* András., *O. insectifera* L. subsp. *insectifera* a *O. sphegodes* Mill. subsp. *sphegodes*. Okrem *Ophrys insectifera* L. subsp. *insectifera*, boli ostatné navrhnuté do kategórie kriticky ohrozených a vzácných – E, R (Vlčko, 1995). Súčasne patria aj medzi najvzácnejšie taxóny našej flóry.

Martinec (1936) pri *O. apifera* uvádza, že je zo všetkých druhov rodu na území nášho štátu najvzácnejší. Pre flóru ČSR ho udáva na základe údajov Reussa a Neilreicha z okolia Bratislavy. Cituje aj Tamássyho, ktorý ho uvádza z Turčianskych Teplíc a zo svahov Findury pri Pohorelej. V herbári Masarykovej univerzity v Brne, našiel Martinec jednu položku tohoto druhu zo Slovenska: Prievidza, na výslnnej stráni nad Bojníckymi kúpeľmi (25. 6. 1929, Fr. Jičínský). Procházka & Velísek (1983) uvádzajú, že napriek tomu, že bol *O. apifera* z nášho územia udávaný z viacerých lokalít, niektorí poprední európski orchideológovia až donedávna pochybovali o reálnosti jeho výskytu. Ich názor sa však ukázal mylný, pretože v roku 1978 bola nájdená malá populácia (asi 20 kvitnúcich rastlín) v hornom Ponitří pri Bojniciach. Následne bol objavený aj na ďalších lokalitách. Lokality tejto orchidey sú sústredené v juhozápadných častiach nášho územia, kde leží severná hranica jej rozšírenia. Údaje o výskyte *Ophrys apifera* pochádzajú od Čachtíc v Malých Karpatoch, z Bielych Karpát a z južnej časti Strážovskej hornatiny až po Bojnice (Potůček 1990, Čačko 1993), kde má najväčší počet lokalít. Doteraz najsevernejšia známa lokalita u nás bola Omšeniarska Baba (Mihálová & Vlčko in verb.).

Počas terénneho výskumu v rámci mapovania vstavačovitých na Slovensku bola 26. 6. 1997 nájdená nová lokalita *Ophrys apifera*, v západnej časti Liptova (okres Ružomberok) - štvorec stredoeurópskeho mapovania 6881, v nadmorskej výške 460-470 m. Populáciu tvorilo 6 kvitnúcich exemplárov. Druh tu rastie na opustenom pasienku s juhozápadnou expozíciou, ktorý je viac rokov nevyužívaný a značne zarastá najmä borovicou lesnou. Okrem tohto druhu som z čeľade *Orchidaceae* na lokalite zistil aj *Ophrys insectifera* subsp. *insectifera*, *Orchis militaris*, *O. mascula* subsp. *signifera*, *Traunsteinera globosa*, *Gymnadenia conopsea* subsp. *conopsea*, *Platanthera*

bifolia, *Epipactis atrorubens* subsp. *atrorubens* a *Listera ovata*.

Ťažisko výskytu *Ophrys apifera* na Slovensku je v súčasnosti v sekundárnych spoločenstvách, predovšetkým na pasienkoch. V dôsledku zmeny, prípadne absencie tradičných spôsobov obhospodarovania dochádza aj k výrazným zmenám v zložení a v štruktúre rastlinných spoločenstiev (Vlčko 1995). Dôsledkom toho je aj zvýšenie medzidruhovej konkurencie (Vlčko et al. 1997). *Ophrys apifera* sa javí ako druh s nižšou konkurenčnou schopnosťou a preto je prebiehajúcou sekundárnou sukcesiou veľmi ohrozený, čo sa prejavuje aj na novozistenej lokalite. Z tohto dôvodu pracovníci Centra ochrany prírody a krajiny SAŽP, strediska v Liptovskom Mikuláši v jeseni 1997 a na jar 1998 čiastočne odstránili nálet drevín, čo by malo zlepšiť podmienky pre zachovanie a rozvoj populácie *Ophrys apifera*.

Fotografický materiál, ako aj údaje s presným vymedzením lokality sú deponované v databanke na Katedre fytológie LF TU vo Zvolene a u autora.

Literatúra

- Čačko L., 1993: Čel'ad' *Orchidaceae* v Strážovských vrchoch. - Chránené územia Slovenska 20: 61-66.
- Delforge P., 1995: Orchids of Britain and Europe. Harper Collins Publisher, London.
- Martinec T., 1936: Geografické rozšírení rodu *Ophrys* v ČSR. Spisy vydávané Přírodovědeckou fakultou Masarykovy univerzity v Brně, Brno, 224: 2-20.
- Potuček O., 1990: Klíč na určovanie vstavačovitých Československa. Správa CHKO Ponitrie v Nitre, ÚV SZOPK v Bratislave, ZO SZOPK Orchidea v Nitre, Nitra.
- Procházka F. & Velisek V., 1983: Orchideje naší přírody. Academia, Praha.
- Vlčko J., 1995: Ochrana biodiverzity vstavačovitých (*Orchidaceae*) na Slovensku. pp. 41-42. - In: Brindza J. (ed.), Ochrana biodiverzity rastlín. University of Agriculture, Nitra.
- Vlčko J., 1995: Sekundárna sukcesia, vstavačovité a ochrana ich populácií. pp. 119-123. - In: Křížová E. & Ujházy K. (eds), Sekundárna sukcesia. Lesoprojekt, Zvolen.
- Vlčko J., Hrivnák R. & Dítě D., 1997: Zachránime pokrut jesenný (*Spiranthes spiralis*)? - Chránené územia Slovenska 34: 11-12.